

arxiu

El retorn del president Tarradellas i el restabliment de la Generalitat de Catalunya, 40 anys després

vista prèvia >

Enguany es commemora el 40è aniversari del retorn de Josep Tarradellas i amb ell del restabliment de la Generalitat de Catalunya. Era el 1977 i havien passat 23 anys des de que Tarradellas recollí el testimoni de la Generalitat de la mà de Josep Irla. Més de dues dècades sostenint a l'exili, sense recursos, el fil de la legitimitat de la Generalitat, l'única institució de l'època republicana recuperada durant la Transició.

Enric Pujol

Professor d'Història de la UAB

enric.pujol@uab.cat

El restabliment de la Generalitat de Catalunya i el retorn del president Josep Tarradellas (1899-1988) foren l'esdeveniment polític més important de tot el procés de liquidació del franquisme a Catalunya. Aquesta afirmació, feta 40 anys després dels fets, ha deixat de ser fins i tot polèmica, per passar a ser admesa per la majoria d'historiadors i analistes polítics. També avui suscita una àmplia unanimitat la valoració de la figura de Tarradellas com el personatge clau del procés, ja que sense ell res d'això no hauria estat possible.

La negociació que va dur al reconeixement, per part del Govern espanyol presidit per Adolfo Suárez (1932-2014), de la Generalitat de Catalunya sostinguda a l'exili —des del 1954— per Josep Tarradellas s'inicià després de les eleccions legislatives espanyoles del 15 de juny de 1977 i culminà amb el retorn a Barcelona del president exiliat el 23 d'octubre del mateix any enmig d'una fervorosa i multitudinària rebuda de la població. Fou una negociació llarga i complexa que tingué un primer episodi decisiu en els anomenats acords Suárez-Tarradellas de l'estiu del 1977 i que finalitzà amb la sig-

natura, el 28 de setembre de 1977, dels acords i protocols signats a Perpinyà. L'endemà, la Generalitat fou reconeguda com a la institució del govern «secular» del poble català segons el Reial Decret Llei 41/1977 de 29 de setembre de 1977, molt abans de la discussió i aprovació de la Constitució Espanyola del 1978.¹

Aquest reconeixement va convertir l'autogovern català en un «cas a part» dins de la transició política a l'Estat espanyol. En el fons, fou una mena de reconeixement de facto dels drets històrics catalans, per més que no s'arribessin a concretar d'una forma jurídica explícita. Per alguns la importància de l'esdeveniment pot semblar una obvietat. Però malauradament és una d'aquelles obvietats que, fins fa molt poc, no han estat tan compartides com caldria.

Actualment sabem coses que abans no es coneixien prou bé i que ajuden a explicar-nos el què i el perquè de tot plegat. Així, pel que fa al procés negociador, un element que s'ha repetit molt és que l'èxit d'aconse-

guir el restabliment de la Generalitat fou possible gràcies a la confluència de dos factors: la perseverança del president Tarradellas en les seves posicions i a una actitud oberta del Govern espanyol presidit per Adolfo Suárez.

El que no s'ha dit gaire era que aquesta actitud oberta del Govern espanyol revelava una certa feblesa política per part de l'executiu de Madrid. Una limitació de la qual el mateix Tarradellas no n'era prou conscient; com tampoc no ho eren, de conscients d'aquesta debilitat, la resta de dirigents polítics catalans, ja que tots plegats el que veien sobretot eren les seves pròpies mancances.

En aquells moments, com assenyalà Jaume de Puig (1944), col·laborador del president Tarradellas, «totes les parts eren febles».² Una visió corroborada per Ramon Espasa (1940), conseller de la Generalitat restaurada, que definí la situació com «d'equilibri de febleses».³

1 PUJOL, *Josep Tarradellas. El retorn del president (juny-desembre 1977)*.

2 Entrevista personal realitzada l'1 d'agost de 2016.

3 Entrevista personal realitzada el 26 de setembre de 2017.

El restabliment de la Generalitat de Catalunya i el retorn del president Tarradellas foren l'esdeveniment polític més important de tot el procés de liquidació del franquisme a Catalunya

Recentment ha aparegut una darrera dada que reforça aquesta idea. El 2016, es féu públic un fragment inèdit d'una entrevista televisiva que li havia fet a Adolfo Suárez la periodista Victòria Prego (1948), emesa per Antena 3, el 1995.⁴ En un moment de l'entrevista, Suárez explicà que el 1977 el Govern que presidia havia encarregat unes enquestes sobre un hipotètic referèndum monarquia-república que eren clarament favorables a un règim republicà. Aquesta declaració sembla que fou feta *off the record*, però quedà gravada i Prego no la féu pública fins més de vint anys després.

En una situació política tan desfavorable per al règim monàrquic de Joan Carles I (1938), no ha de sobtar que el Govern espanyol es plantegés preservar la monarquia com fos. I que es convertís en una prioritat que Catalunya acceptés el rei d'Espanya. Així, el tracte implícit fou el de «Generalitat per Monarquia». Un corollari de la gran condició de la Transició: «Democràcia per Monarquia». Un

4 ROGER, «Suárez va frenar un referèndum per la república. Les enquestes donaven per feta la caiguda del rei, segons una entrevista que ara ha vist la llum».

requisit que, molt abans que el president Tarradellas, l'acceptar-en tots els partits que obtingueren representació el 15 de juny de 1977, excepció feta d'Esquerra Republicana, aleshores dirigida per Heribert Barrera (1917-2011).

El fet que la Generalitat fos reconeguda com a institució de govern en una data tan primicera possibilità que quedés clarament desvinculada de la resta de governs autonòmics que sorgiren un cop aprovada la carta magna i que caracteritzaren l'Estat espanyol com a un «estat de les autonomies». Aquesta circumstància convertí l'autogovern català en un «cas a part» que la Generalitat restablerta intentà repetidament fer valdre per damunt dels intents posteriors del Govern de Madrid d'homologar-la, a la baixa, a la resta d'autonomies.

En una dimensió més personal, el manteniment d'una línia de continuïtat entre la Generalitat republicana, la de l'exili i la restaurada el 1977 féu possible que el president Tarradellas es convertís en un cas únic en el procés de transició política no tan sols a Catalunya, sinó a tot

l'Estat espanyol. Efectivament, cap altre alt dirigent polític de l'etapa republicana i bèl·lica no va tenir càrrecs polítics importants en l'administració durant el postfranquisme.⁵

El procés de liquidació del franquisme

El retorn del president Tarradellas i el restabliment de la Generalitat no pot ser analitzat com la resta de governs posteriors, conformats ja des d'una «normalitat autonòmica». Es tracta d'un moment fundacional. Per això és molt important tenir present el context històric de l'època. Assenyalem algunes característiques especialment importants d'aquella època.

La primera és que existia una gran pluralitat que anava molt més enllà dels líders i dels partits que posteriorment van configurar el sistema autonòmic. No estava establert encara un «règim de partits» i existia un ventall d'opcions polítiques

5 L'únic dirigent espanyol format en l'etapa republicana —amb responsabilitats polítiques— i que jugà també un paper polític important en la transició fou Santiago Carrillo. Però a diferència de Tarradellas, no tingué càrrecs de govern durant el postfranquisme.

El tracte implícit fou el de «Generalitat per Monarquia». Un corol·lari de la gran condició de la Transició: «Democràcia per Monarquia»

d'espectre més ampli. Tampoc no era clara la representativitat de cada grup. No ho va ser fins a les eleccions espanyoles del 15 de juny del 1977, primer, i, després, les del Parlament de Catalunya del 1980, que determinaren uns grups majoritaris i uns altres de minoritaris —la major part d'aquests darrers, molts situats en l'esquerra radical, senzillament van desaparèixer de l'escena política.

Una segona circumstància que cal tenir molt present és la importància cabdal de la mobilització popular d'aquells moments. Una frase de l'escriptora i periodista Isabel-Clara Simó (1943) —aleshores directora de la combativa revista *Canigó*— és molt reveladora de la situació d'aleshores, ja que deia que el 1976 «no hi va haver dia sense manifestació». ⁶ I cal puntualitzar que sovint aquestes manifestacions eren massives i que es perllongaren el 1977. Una situació que no s'ha repetit fins a les mobilitzacions actuals, ja entrats al segle XXI.

Cal remarcar que aleshores es produí una mena d'*impasse* en el

nucli de poder, fruit del col·lapse de l'estat franquista i de l'intent d'autoregeneració subsegüent. Del 1976 —inclòs— fins al 1979 es va viure una experiència de llibertat que no s'ha tornat a repetir mai més. Tot semblava possible. Fou un moment de gran il·lusió i de gran eferlescència col·lectiva. Però també va ser ple de perills i d'amenaques. Cal trencar el mite de la Transició incruenta. Fou «pacífica» perquè no es decidí per la via armada, però hi hagué moltes víctimes. Les baixes es produïren en manifestacions i en atemptats. Existí un terrorisme d'extrema dreta molt potent que va comptar amb la connivència policial i amb la de les mateixes autoritats hereves del franquisme. I un d'extrema esquerra —i no només d'ETA— que es cobrà també moltes víctimes. Es parla d'entre 600 i 700 morts. ⁷ I tot això enmig d'un ambient de constant amenaça militar no superada fins després de l'intent de cop d'estat Armada-Tejero del 1981 i del primer triomf electoral del PSOE.

Les eleccions espanyoles del 15 de juny de 1977, les primeres del post-franquisme, obriren una nova etapa, per més que es van celebrar en unes condicions no pas plenament lliures. No hi va haver una veritable amnistia política, alguns partits no van ser legalitzats —com fou el cas d'Esquerra i d'altres— i el partit governant aleshores, la UCD, va fer servir obertament tot l'aparell d'Estat i els mitjans de comunicació a favor seu.

Abans d'abordar els resultats i les conseqüències d'aquella confrontació electoral, cal recordar que, a final del 1976, Tarradellas havia rebut la visita del Coronel Andrés Cassinello (1927), a la seva residència de Saint-Martin-le-Beau, que va fer un informe per al nou cap de Govern espanyol, Adolfo Suárez —nomenat el juliol de 1976 en substitució de Carlos Arias Navarro (1908-1989). S'havia obert aleshores una via de comunicació directa bilateral entre Tarradellas i Madrid que quedà interrompuda. Suárez es trobà políticament reforçat quan aconseguí fer aprovar la Llei de reforma política el 15 de desembre de 1976 amb un 80% de vots favorables, malgrat que bona part de l'oposició antifranquista va demanar l'abstenció i reclamà una

⁶ COSTA-PAU, *Els Països Catalans*.

⁷ SÁNCHEZ SOLER, *La transición sangrienta*; i CASALS, *La transición española. El voto ignorado de las armas*.

Cap altre alt dirigent polític de l'etapa republicana i bèl·lica no va tenir càrrecs polítics importants en l'administració durant el postfranquisme

ruptura democràtica. Imposà així una via de reforma política que fou assumida per la major part de l'oposició.

A principi de 1977, Jordi Pujol (1930) va acceptar integrar-se en la comissió dels nou que aglutinava l'oposició espanyola i que inicià converses amb Suárez. S'obrí així una via de negociació al marge de Tarradellas que trencava tota possible relació bilateral entre la Generalitat i el Govern de Madrid. Això originà un enfrontament polític entre el president i Jordi Pujol, que es perllongà de per vida. Els mesos de febrer i març Tarradellas constituí l'organisme consultiu de la Generalitat de Catalunya amb el suport d'Esquerra Republicana, els dos PSC —Congrés i Reagrupament—, els grups dits d'esquerra revolucionària i figures aleshores de gran prestigi com Lluís M. Xirinacs (1932-2007), que tenien molta influència pública i en organismes unitaris com l'Assemblea de Catalunya. No s'incorporaren ni CDC, ni el PSUC, ni la Federació Catalana del PSOE, ni Unió Democràtica.

En aquest context de divisió partidista, no ha d'estranyar la impossibilitat d'una candidatura unitària i la decisió

de Tarradellas de no presentar-se a les eleccions del juny de 1977 amb cap grup. Tampoc no ha de sobtar que no s'aconseguís el retorn de Tarradellas abans de les eleccions. Suárez, en aquells moments previs a les eleccions, compartia la visió que considerava Tarradellas com una opció rupturista. En canvi, el president espanyol veia en Jordi Pujol un interlocutor més plausible. I segurament el devia veure també com a l'hipotètic guanyador de les eleccions a Catalunya.

Els resultats electorals van oferir més d'una sorpresa i definiren una correlació de forces molt diferent a la que es va produir en el conjunt de l'Estat espanyol. La força guanyadora fou la coalició Socialistes de Catalunya integrada pel PSC-C i el PSOE, amb el 28,56% i 15 diputats. Pel que fa a les restants, hi hagué una forta polèmica, ja que l'ordre canviava de manera notable si es comptava pel percentatge de vots obtinguts o pels diputats escollits. Per diputats, la segona força era el Pacte Democràtic per Catalunya (PDC) —integrat per CDC, PSC-R i l'Esquerra Democràtica de Catalunya de Ramon Trias Fargas (1922-

1989)—, que tingué un 16,88% de vots i 11 diputats. I la seguia el partit governamental espanyol, la UCD, que tingué un 16,91% i 9 diputats. El quart lloc era per al PSUC, que obtingué 8 diputats. Els comunistes catalans, però, havien obtingut un 18,31% dels vots, cosa que, en nombre de vots, els hauria convertit en segona força. Més allunyades quedaren tres coalicions més, cadascuna amb un sol diputat: la Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (UC-DCC), liderada per Unió Democràtica, amb el 5,67%; Esquerra de Catalunya —coalició d'Esquerra Republicana, que no es podia presentar amb les seves sigles en no estar legalitzada i el PTE—, amb un 4,72%; i la coalició impulsada per Alianza Popular, que es deia Convivència Catalana i que obtingué un 3,55% dels vots. Els resultats electorals del Senat al Principat foren molt favorables a la coalició Entesa dels Catalans —coalició del PSC, el PSUC i Esquerra—, que guanyà a totes quatre circumscripcions. Només sortiren elegits 2 senadors que no eren d'aquest grup: un a Tarragona per la UCD i el senador independent Lluís M. Xirinacs per Barcelona.

Cal trencar el mite de la Transició incruenta. Fou «pacífica» perquè no es decidí per la via armada, però hi hagué moltes víctimes

Els acords Suárez-Tarradellas

Després de les eleccions, el fracàs de la negociació entre els socialistes catalans i Suárez possibilità que es tornés a plantejar el fet de reprendre la negociació bilateral amb Tarradellas. Es concertà una reunió per al dia 27 de juny de la qual foren informats els dirigents socialistes, significativament Joan Reventós (1927-2004), que era qui presidia l'Assemblea de parlamentaris catalans constituïda després de les eleccions —i amb el qual Tarradellas hi tingué sempre una especial bona sintonia. Carles Sentís (1911-2011), dirigent català de la UCD que coneixia Tarradellas d'abans de la guerra i Manuel Ortínez (1920-1997), col·laborador i amic del president foren dues figures clau en l'organització de la trobada. Segurament el govern espanyol es pensava que Tarradellas acceptaria el que fos perquè el veien com un «cadàver polític». I la sorpresa fou constatar, en aquella primera reunió, que el president Tarradellas es refermà en la necessitat de reconèixer la Generalitat de Catalunya i la seva presidència.

Hem de tenir present que, en aquells moments, malgrat que els partits tri-

omfadors del 15 juny de cara enfora defensaven això mateix, en realitat era una reivindicació que veien impossible de complir. Així, el mateix Jordi Pujol, en les seves *Memòries* ho reconegué: «Pensàvem en una mena d'autonomia, reclamàvem l'Estatut, però, pel que fa a mi, no anava pas més enllà ni podia imaginar la restauració de la Generalitat i el retorn triomfal del president exiliat».⁸

La fermesa del president Tarradellas en aquella primera reunió destarotà els plans del Govern espanyol. Els dos interlocutors sostingueren una discussió molt tensa i el mateix Tarradellas pensà que havia fracassat —perquè, com hem dit, no era conscient de la feblesa del Govern de Madrid. Aquest sentiment de fracàs es veia reforçat pel fet que li havia estat anul·lada la reunió que l'endemà, el 28 de juny, havia de tenir amb el rei d'Espanya —ara sabem que per la pressió dels militars. Finalment, la trobada amb el monarca es realitzà el 29 i aleshores sí que Tarradellas va veure que havia aconseguit el seu propòsit, ja que no era un cap de govern sinó el

cap de l'Estat espanyol el que de facto el reconeixia pel sol fet de reunir-s'hi. La nova reunió amb Suárez de l'1 de juliol obrí pas als acords entre els dos dirigents coneguts com els Acords Suárez-Tarradellas per al restabliment de la Generalitat, on ja es feren uns primers reconeixements en aquest sentit.

La victòria personal que per a Tarradellas suposaven aquests acords fou incontestable. Els partits catalans els acolliren de manera gairebé unànime i el vell líder dels democratacristians espanyols José María Gil-Robles (1898-1980) li va dir a Tarradellas que «la brecha que ha abierto usted sólo puede compararse con la de los alemanes en la Línea Maginot. Ha hecho usted el trabajo de un tanque». Malgrat això, Tarradellas va haver de cedir en l'acceptació de l'existència d'altres règims autonòmics a la resta de l'Estat espanyol —al marge de catalans, bascos i gallecs—, cosa a la qual era molt reticent.

Una negociació complexa i difícil

Aquest primer acord Suárez-Tarradellas, però, tot just obrí una via de negociació que en realitat fou

⁸ PUJOL, *Memòries. Història d'una convicció (1930-1980)*, p.291.

Quan Pujol s'integra en la comissió dels nou que aglutinava l'oposició espanyola i inicia converses amb Suárez trenca tota possible relació bilateral entre la Generalitat i el Govern de Madrid

complexa i difícil. Conscient d'això, Tarradellas se'n tornà a Saint-Martin-le-Beau i va dir que no aniria a Barcelona si no era en qualitat de president de la Generalitat. Aquesta tongada negociadora, doncs, es féu sobretot a París i només al final, per segellar l'acord, a Perpinyà. De fet, la decisió de no retornar fou el gran element de pressió que, de cara a Madrid, el president Tarradellas va tenir.

La interlocució del Govern espanyol va estar, en un primer moment, en mans de Rodolfo Martín Villa (1934) —des de Madrid— per passar després, a final de juliol, a Salvador Sánchez-Terán (1934) —que havia estat ex-governador civil de Barcelona. La primera reunió amb Sánchez-Terán se celebrà el 10 i l'11 d'agost; la segona, el 26 i 27 d'agost; i la tercera, el 20 de setembre. Totes a la capital francesa. Finalment, ja fora de París, es tornaren a trobar a Perpinyà, ja en la recta final de la negociació, del 27 al 29 de setembre, en el marc dels anomenats «acords i protocols» que s'establiren a la capital del Rosselló.

Naturalment la negociació amb Madrid va ser molt dura, ja que com

va dir Manuel Ortínez (1920-1997), que participà en les converses com assessor presidencial: «Encara no existia la Constitució, ni per descomptat l'estat de les autonomies. En principi es podia fer tot, però segons com no es podia fer res».⁹ En la delegació catalana, però, qui despuntà fou Josep Lluís Sureda (1923), figura clau que segons el mateix Ortínez va ser «el gran negociador del decret de restabliment de la Generalitat».

L'actitud de Madrid fou la de reduir al màxim les aspiracions catalanes i, naturalment, mantingué una actitud reticent i de pressió constant, que provocaren moments especialment delicats. Gràcies al testimoni de Sánchez-Terán, cap de la part espanyola, coneixem el difícil moment que es va viure durant l'agost. En les seves memòries, parlà de la reunió que se celebrà a la Moncloa el 19 del mateix mes. Davant de les queixes cada cop més insistents a dins i a fora del Govern espanyol, s'imposava la necessitat de prendre una resolució definitiva: «En un momento dado y ante el giro del debate, Suárez re-

planteó la cuestión esencial: acceder a la aprobación de una Generalitat provisional o negarse en redondo y esperar a la Constitución. La posición unánime de los presentes, aunque con actitudes matizadas, fue la de dar vía libre a la Generalitat provisional. Tal vez jurídicamente fuera más correcto esperar al texto constitucional, pero políticamente no debía demorarse el afrontar el hecho catalán».¹⁰

Tot i prendre una decisió tan important com aquesta, la negociació va haver de passar encara per molts alts i baixos. Un moment especialment delicat va ser quan, en les reunions del 26 i 27 d'agost, Madrid plantejà un article, el vuitè, que atorgava al Govern espanyol la clau de la mateixa continuïtat de la Generalitat restablerta: «Los órganos del gobierno de la Generalitat establecidos por este decreto-ley podran ser disueltos por el gobierno por razones de seguridad del Estado». Una clàusula que va haver de ser acceptada tot i l'oposició d'algun dirigent polític com Heribert Barrera i que desaparegué en l'Estatut del 1979.

⁹ ORTÍNEZ, *Una vida entre burgesos. Memòries*, p.159

¹⁰ SÁNCHEZ-TERÁN, *De Franco a la Generalitat*, p.293

Suárez considerava Tarradellas com una opció rupturista. En canvi, el president espanyol veia en Jordi Pujol un interlocutor més plausible

Tampoc no faltaren les tensions en la mateixa part catalana. D'entrada, per tal de determinar qui havia d'encapçalar la negociació. Ràpidament, però, va quedar clar el paper capdavanter del president Tarradellas, que va ratificar en una ordre presidencial del 4 d'agost del 1977, la composició de la Comissió Negociadora que havia escollit l'Assemblea de Parlamentaris de l'11 de juliol, integrada per Antoni Gutiérrez Díaz (1929-2006) del PSUC, Jordi Pujol de CDC, Joan Raventós (1927-2004) del PSC-C, Carles Sentís (1911-2011) de la UCD, Josep M. Triguera (1943) del PSOE i Josep Benet (1920-2008) de l'Entesa dels catalans.

Al marge d'altres qüestions de tipus jurídic i procedimental, la pressió dels partits se centrà, sobretot en el tram final de la negociació, en assegurar la seva participació en el futur Govern de la Generalitat, cosa que es resolgué amb el compromís de fer un Consell Executiu d'unitat. Abans, però, existí un moment de tensió arran de les declaracions que va fer a la premsa Josep Benet, aparegudes el 30 d'agost, en què deia que la negociació estava es-

que, com ha recordat Josep Lluís Sureda, «els dos negociadors donen per completat l'acord a satisfacció d'ambdues parts».¹¹ La destitució de Benet com a membre de la Comissió negociadora, per part del president, fou immediata.¹² Tarradellas considerà que Benet no tan sols explicava una situació que volia que no es fes pública, sinó que les seves paraules el qüestionaven obertament com a cap de la negociació. La crisi entre el president i la comissió negociadora es va resoldre per mitjà de reunions d'ell amb els cap de fila dels partits representats a la Comissió Permanent de l'Assemblea de Parlamentaris, cosa que no tan sols eludí el conflicte amb la Comissió Negociadora, sinó que també serví per ampliar el ventall polític dels partits representats —ja que eren nou els líders amb qui a partir d'aleshores es reuní.

Un darrer punt polèmic fou la previsió que en el futur Consell Executiu de la Generalitat hi hauria també d'haver-hi els presidents de les

quatre diputacions del Principat, un extrem que malgrat que quedà en part registrat en el document final —es parla de quatre «representants» i no «presidents»—, no s'arriba a posar mai en la pràctica.

L'Onze de setembre del 1977 va tenir lloc a Barcelona la manifestació popular més multitudinària que havia existit en tota la història de Catalunya en favor de l'autogovern. En aquells moments es va donar la xifra mítica d'un milió de participants. Més enllà del nombre precís de manifestants, l'acte va tenir un caire massiu i provocà un gran impacte en l'opinió pública del moment. Però ni la immensa manifestació ni la divulgació d'un acord imminent no tingueren una repercussió immediata a l'hora de fer avançar la negociació.

L'acord no arribà fins a la darrera reunió a Perpinyà del 28 de setembre entre el president, els dirigents parlamentaris i Sánchez-Terán, on quedà definitivament establerta la polèmica composició del futur Consell Executiu. Hi hauria cinc dirigents de partits polítics que havien obtingut major representació a les eleccions del 15 de juny com a

11 SUREDA, «Crònica del restabliment de la Generalitat de Catalunya», p.200.

12 BENET, *El president Tarradellas en els seus textos (1954-1988)*, p.370-371.

La línia de continuïtat entre la Generalitat republicana, la de l'exili i la restaurada el 1977 féu possible que el president Tarradellas es convertís en un cas únic en el procés de Transició

consellers sense funcions executives específiques; set consellers experts en la matèria del seu càrrec que serien designats pel president, d'acord amb els diputats i senadors; i quatre representants de les diputacions provincials de Catalunya.

El 29 de setembre, el Consell de Ministres aprovà el Reial Decret de restabliment de la Generalitat. L'endemà, un nou Reial Decret establí la creació de les Comissions Mixtes de Traspasos de serveis de l'Estat i de les Diputacions a la Generalitat. El restabliment formal de la Generalitat es publicà al Butlletí Oficial de l'Estat el 5 d'octubre. Però el nomenament de Tarradellas com a president de la nova Generalitat no es féu efectiu fins al 14 d'octubre.

El mateix 30 de setembre es reuní la Comissió Permanent de l'Assemblea de Parlamentaris, en la qual, malgrat diferents objeccions —com la de Barrera contra l'article vuitè—, va imperar la idea que el decret final millorava molt en relació amb propostes anteriors, sobretot pel que feia a la participació dels parlamentaris en el futur Consell Executiu de la Generalitat. Potser qui va resum-

ir millor el sentiment general fou Josep. M. Triginer, segons el qual, com ha assenyalat Jaume Sobrequés (1943): «s'havia arribat a un pacte polític que potser no havia agradat del tot a ningú, però que per això tenia la virtut de satisfer el màxim nombre de sectors socials i polítics del país».¹³ L'Assemblea de Parlamentaris es reuní l'1 d'octubre i votà per unanimitat a favor de l'acord.

Després de la ratificació dels parlamentaris, s'iniciaren els preparatius del viatge de retorn. El punt de partida fou una reunió del president amb els principals líders dels partits celebrada el 3 d'octubre al Castellet de Perpinyà. No fou fins al 20 d'octubre que el president arribà a Madrid. L'endemà fou rebut per les principals autoritats governatives de l'Estat espanyol —president del Govern, de les Corts, del Senat, del Tribunal Suprem, el vicepresident tinent-general Manuel Gutiérrez Melado (1912-1995)...— i per diferents ministres. El 22 d'octubre visità el rei d'Espanya i el 23 arribà a Barcelona, on una multitud el va anar a rebre

¹³ SOBrequÉS, *La fi del silenci. La recuperació de la Generalitat i el retorn de Tarradellas*, p.101.

com a president de la Generalitat restaurada i féu un parlament que obrí amb el famós «Ja sóc aquí!».

Com es va sentir Tarradellas en aquells moments tan especials? Ell mateix va confessar-ho: «La veritat és que vaig retornar amb una gran serenitat. Ningú no creia, ni tan sols els familiars, que tornaria un dia com a President de la Generalitat. Per contra, jo n'estava tan convençut, ho tenia tan paït, que no em va causar una emoció excessiva».¹⁴

Finalment, el 24, va tenir lloc la presa de possessió oficial com a President de la Generalitat amb la presència del president del Govern espanyol Adolfo Suárez. A més de diferents ministres del govern espanyol i d'altres autoritats, va tenir molta importància la presència a l'acte del capità general Francisco Coloma Gallegos (1912-1993), que no havia volgut anar a rebre Tarradellas el dia abans i havia estat un dels que intentà bloquejar el seu retorn. La seva assistència va ser possible perquè el president mateix el va anar a trobar

¹⁴ ARBÓS, *Tarradellas. La consciència d'un poble*, p.72.

L'Onze de setembre de 1977 va tenir lloc a Barcelona la manifestació popular més multitudinària que havia existit en tota la història de Catalunya en favor de l'autogovern

en el seu despatx a Capitània i el va convèncer perquè l'acompanyés.

Destacats intel·lectuals s'afegiren a les mostres de satisfacció pel retorn de Tarradellas i el restabliment de la Generalitat, algunes foren rebudes abans del seu retorn físic. Així, Salvador Espriu (1913-1985) li adreçà una carta el 19 d'octubre, conservada a l'Arxiu Tarradellas de Poblet, que tocava molt de peus a terra: «Permeteu que us doni la més lleial, sincera i cordial benvinguda i que us desitgi tota mena d'encerts i felicitats, així com forces per suportar els mil maldecaps que us cauran a sobre». Certament amb la seva arribada no s'acabaren els maldecaps, sinó que en començaren de nous, derivats de la titànica empresa de bastir la nova Generalitat que fou l'embrió de la que ha estat vigent fins ara. ■

■ Bibliografia

ARBÓS, Albert. *Tarradellas. La consciència d'un poble*. Barcelona: Grijalbo, 1988.

BENET, Josep. *El president Tarradellas en els seus textos (1954-1988)*. Barcelona: Empúries, 1992.

CASALS, Xavier. *La transición española. El voto ignorado de las armas*. Barcelona: Pasado & Presente, 2016.

COSTA-PAU, Manuel. *Els Països Catalans*. Barcelona: Editorial Ulisses, 1984.

ORTÍNEZ, Manuel. *Una vida entre burgesos. Memòries*. Barcelona: Edicions 62, 1993.

PUJOL, Jordi. *Memòries. Història d'una convicció (1930-1980)*. Barcelona: Proa, 2007.

ROGER, Maiol. «Suárez va frenar un referèndum per la república. Les enquestes donaven per feta la caiguda del rei, segons una entrevista que ara ha vist la llum» [en línia]. *A Ara*, de 19 de novembre de 2016. Disponible a: <www.ara.cat>.

SÁNCHEZ SOLER, Mariano. *La transición sangrienta*. Barcelona, Editorial Península, 2010.

SÁNCHEZ-TERÁN, Salvador. *De Franco a la Generalitat*. Barcelona: Editorial Planeta, 1988.

SOBREQUÉS, Jaume. *La fi del silenci. La recuperació de la Generalitat i el retorn de Tarradellas*. Barcelona: Editorial Base, 2002.

SUREDA, Josep Lluís. «Crònica del restabliment de la Generalitat de Catalunya».

A CASASSAS, Jordi. *Tarradellas o la reivindicació de la memòria (1899-1988)*. Lleida: Pagès edicions, 2003.